

GÜNCEL OLAYLAR

TEKSTİL SEKTÖRÜNDEKİ BUNALIMIN EKONOMİK, SOSYAL VE TEKNOLOJİK BOYUTLARI*

Prof. Dr. Güngör BAŞER
E.Ü. Müh. Fak. Tekstil Müh. Bölümü, İZMİR

1. GİRİŞ

Türk tekstil sektörünün bugün içinde bulunduğu bunalım, Türk ekonomisinin içinden çıkmaya uğraştığı bunalımın bir parçasıdır şüphesiz. Ne var ki ekonomik bunalım ile tekstil sektörü arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı etkileşimin çok önemli olduğu görülecektir. Bunların analizi için önce Türk ekonomisindeki 1980 sonrası gelişmeleri ana çizgileri ile ele almak yararlı olacaktır.

1.1. Ekonomik Sistem

Bugün Türkiye'de serbest pazar ekonomisinin uygulandığı söylenmektedir ve bu büyük ölçüde doğrudur. Ancak bu olgu görüldüğü gibi basit değildir. Doğru sonuçlara varabilmek için doğru tanılardan yola çıkmak, ekonomideki değişimleri ekonomik sistem bakış açısından değerlendirmek gerekmektedir.

Önce 24 Ocak 1980 kararlarından önceki durumu açıklığa kavuşturmak gerektiği kanısındayım. KARMA EKONOMİ olarak anılan ve bugün sözü edilmeyen ekonomik sistem, kamu ve özel kesimin devlet tekelleri dışında serbest pazar kurallarına göre ekonomik etkinlikte bulunduğu bir sistemdir. İçte serbest olan bu pazar dışta gümrükler ve liberasyon listeleri ile korunmaktadır. Sabit kur esas olup devletin ekonomiye direkt müdahaleleri (faiz belirleme ve sübvansiyonlar gibi) söz konusudur. Bunlara rağmen sistem serbest pazar ekonomisi kurallarına göre işlemektedir. Hiçbir zaman bir sosyalist ya da merkezi planlama ekonomisi olmamıştır. Kalkınma planları kamu kesimi için zorunlu, özel kesim için özendiricidir, hiçbir zaman da tam anlamıyla uygulanamamıştır.

1.2. 24 Ocak Kararları

24 Ocak öncesi durum, ödenemiyen dış borçlar, tamamen durmuş döviz transferleri, önemli malların

piyasada bulunmayışı, tüm gayretlere rağmen 2.7 milyar doları aşamayan ihracat dolayısıyla açık veren dış ticaret dengesi ve enflasyon. Şüphesiz bu hızlı kalkınma isteyen sanayileşmemiş bir ülkenin bozulan ekonomisinin tipik görüntüsüdür. Temelinde yatan ana neden ithalatın karşılanmayışı, bir başka deyişle döviz dar boğazıdır; ikincil neden kamu finansman açıklarıdır.

Bu durumdan çıkmak için bulunan çözüm şöyle özetlenebilir:

- Kamunun ürettiği mal ve hizmetlerin gerçek değeri ile satılması
- İhracatın teşvik edilmesi
- İthalatta tam liberasyona gidilerek yasaklı mallar listesinin kaldırılması
- Türk lirasında konvertibiliteye geçiş
- Gümrük vergilerinin aşamalı olarak kaldırılması
- Sabit kur sistemi yerine, değişken kur ya da sürekli devalüasyon
- Borç erteleme operasyonu

Ne var ki bu program enflasyonu önlemek savıyla sunulduğu halde. Böyle bir programın enflasyonu önlemeyeceği çok açıktı. Buna rağmen bu gerçeğin kabulü epeyce zaman aldı.

24 Ocak kararları ile uygulamaya konulan program, ekonomik dengeleri yeniden kurmuş, piyasada mal darlığını gidermiş, özellikle ihracatta 1983 sonrası bir sıçrama yapılmasını sağlamıştır. İhracattaki bu sıçramada en büyük payı tekstil sektörü almıştır. 1983 yılında sanayi ürünlerinin ihracat içindeki payı % 61.2'ye çıkmış. 1991'de bu oran % 82'yi bulmuştur. 1990 yılında % 33.4'e yükselmiştir. 1993 yılında tekstil ihracatının parasal değeri yaklaşık 5.5 milyar doları bulmuştur. Ancak bu genel tablo içinde ayrıntıya girildiğinde, ihracatta sağlanan bu başarının tekstil sektöründe bile sorunsuz

* 24-25 Haziran 1994'te İstanbul'da Öz İplik - İş Sendikası tarafından düzenlenen "Ekonomik Kriz, Tekstil Sektörü ve Krizin Çalışanlara Etkileri Sempozyumu'nda sunulan bildiridir.